

המפגש השנתי ה-39 של החוג הישראלי לבלשנות ע"ש חיים רוזן

תקצירי ההרצאות

האוניברסיטה הפתוחה
יום ראשון, כ"ח בשבט תשפ"ג
19 בפברואר 2023

תוכנית המפגש

התכנסות	9:30–9:00
ברכות	9:40–9:30
פרופ' יהודית רוזנהויז, נשיאת החוג הישראלי לבלשנות ע"ש חיים רוזן פרופ' נפתלי שם טוב, ראש המחלקה לספרות לשון ואמנויות, האוניברסיטה הפתוחה	
מושב א: שינוי לשוני יו"ר: יעל רשף	11:20–9:40
הממשק בין חקר לשון הילדים והמחקר הבלשני רות ברמן (אוניברסיטת תל אביב)	10:05–9:40
"תבנית משפטית" זה כל הסיפור: התנאים ללקסיקליזציה של משפטים מלאים לכדי לקסמות מן המניין ישראלה בקר (אוניברסיטת תל אביב)	10:30–10:05
בין פועל אמירה סביל למודליות עתידית: המקרה "אמור+שם פועל" רותי ברדנשטיין (מכללת שנקר ואוניברסיטת בן גוריון בנגב)	10:55–10:30
קָלֶש/סלאש – קָשֶׁר חדש בעברית בתזמנו אנה ענבר (אוניברסיטת חיפה והמרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט) וגיל ניומן (האוניברסיטה העברית בירושלים)	11:20–10:55
הפסקת קפה	11:35–11:20
מושב ב: מורפולוגיה, תחביר, פרוזודיה יו"ר: זהר לבנת	13:15–11:35
תצורת פעלים בעברית ובערבית – מתחרות מורפולוגית לתחרות בין מבנה מורפולוגי ותחבירי ליאור לקס (אוניברסיטת בראילן)	12:00–11:35
על משפטים בלתי חצויים בעברית בתימינו דנה טאובה (האוניברסיטה העברית בירושלים)	12:25–12:00
חשיבותה של הפרוזודיה בסימון עמדה שיחית – המקרה של שאלות כן-לא הפותחות ב-"מה" נדב מטלון (האוניברסיטה העברית בירושלים)	12:50–12:25
Elementary units of spoken discourse: expert vs. non-expert annotations Nikolay Korotaev (Russian State University for the Humanities)	13:15–12:50
הפסקת צוהריים	14:15–13:15
אספת חברים	14:45–14:15
הפסקה	14:50–14:45
מושב ג: שיח יו"ר: חווה בתזאב שילדקרוט	16:30–14:50
Segmental and suprasegmental self-repairs in spoken Russian Vera Podlesskaya (Russian State University for the Humanities)	15:15–14:50
קוהרנטיות מקודדת ומשתמעת בשיח: בין כישוריות לשונית (דקדוק) למיומנות רטורית יעל זיו (האוניברסיטה העברית בירושלים)	15:40–15:15
"יפה" בשיח עברי דבור אתי קורול (אוניברסיטת תל אביב) ולאון שור (המכללה האקדמית אחווה)	16:05–15:40
טאוטולוגיה ורשימות בהבניית מיצוב של מומחיות בעמוד הפייסבוק של משטרת ישראל טל חן (אוניברסיטת בראילן)	16:30–16:05

הוועדה המארגנת

נורית מלניק, האוניברסיטה הפתוחה
יהודית רוזנהויז, הטכניון וסוונטק בע"מ (נשיאת החוג)
אנה ענבר, אוניברסיטת חיפה והמרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט (המזכירה והגזברית
של החוג)
לאון שור, המכללה האקדמית אחווה (מבקר החוג)

הממשק בין חקר לשון הילדים והמחקר הבלשני

רות ברמן

אוניברסיטת תל אביב

מטרת ההרצאה היא להראות כיצד העיסוק בשפת ילדים עשוי לשפוך אור על תהליכי לשון בכלל ועל מבנה העברית החדשה והשימוש בה בפרט. שלושה תחומים יידונו לשם כך: (א) המושג "טעות" – השלכות פסיכולינגוויסטיות וטיפולוגיות, (ב) שפת ילדים ושינוי לשוני – במישור הדיאכרוני ו-(ג) שלבים בהתפתחות – של הפרט (אוטונוגנזה) והמין בכלל (פילוגנזה). הנתונים מבוססים על מחקרים שלי, של עמיתיי ושל תלמידיי על רכישת העברית כשפת אם, רובם במסגרת דיבור חופשי, חלקם מניסויים מובנים. האוכלוסייה מורכבת מילדים דוברי עברית כשפת אם, בעלי התפתחות תקינה, ללא לקויות מולדות או חסכים סביבתיים, והם גדלים בסביבה אוריינית להורים דוברי עברית "סטנדרטית", שאינם מומחים ללשון – חוקרי השפה, מרצים ומורים ללשון, עורכים וכו'. שתי תזות עיקריות מנחות את הדיון: כדי לבדוק את לשון הילדים והתפתחותה, יש להישען על הידוע ממחקר שפת היעד (במקרה זה, עברית) ואת מהותה של שפת היעד יש להגדיר מראש, לא כשפה המופנית לילדים (CDS), מצד אחד, ולא במצב סופי (endstate) סטאטי ואחיד, מצד אחר.

"תבנית משפטית" זה כל הסיפור:

התנאים ללקסיקליזציה של משפטים מלאים לכדי לקסמות מן המניין

ישראלה בקר

אוניברסיטת תל אביב

בשנות התשעים של המאה העשרים עבר המשפט המלא "חבל על הזמן" שינוי לשוני (למשל, רוזנבלום וטריגר, 2007, עמ' 226–228) מן הסוג הקרוי לקסיקליזציה. "חבל על הזמן" הפך ממשפט עצמאי המתפרש קומפוזיציונלית ליחידות תוך-משפטיות, למילים, כמודגם ב-(1)–(4) להלן (מתוך קורפוס Seret):

- (1) סרט [חבל על הזמן] שם-תואר. מי שלא ראה שירוץ לראות!!!
- (2) שָׁמְעוּ, לא סתם שרליז קיבלה על זה אוסקר... היא משחקת שם [חבל על הזמן]! תואר-פועל כאילו לא להאמין שזו היא בכלל!
- (3) הסרט מבוסס אומנם – כך הבנתי על סיפור אמיתי אבל [חבל על הזמן] מעצים שם-תואר מזעזע!
- (4) כדאי ללכת לסרט אם אתם רוצים פשוט לצחוק, אני ממליצה עליו אם זו מטרתכם. אני צחקתי [חבל על הזמן] מעצים פועל, ובתי בת ה-17 גם היא נהנתה.

השינוי הלשוני שעבר "חבל על הזמן" עורר הדים בקרב קהילת דוברי העברית, קל וחומר בקרב קהילת הבלשנים. אבל שינוי זה אינו יחיד במינו. למעשה, יש בעברית "משפחה" שלמה של משפטים שעברו בדיוק אותו שינוי לשוני – "חבל על המילים", "בא לבכות/למות", "אפשר להשתגע/למות", "אין מה להגיד/לדבר", "אין מילים", "אין דברים כאלה" – אולם הם אינם באותה דרגה מתקדמת של לקסיקליזציה כמו "חבל על הזמן".

תופעה זו של הפיכת משפטים מלאים למילים מן המניין כמעט שאינה מתוארת בספרות הבלשנות הכללית, ונוצר הרושם שהיא נדירה למדי. נדירה, כמובן, ביחס לשפע הצירופים התחביריים שהופכים על-ינקה למילים. בהרצאתי אציע הסבר המבוסס על **דקדוק התבניות** להתפלגות המוטה הזאת – מעט משפטים לעומת שפע של צירופים תחביריים כמקור למילים חדשות – באמצעות בחינת אותם המשפטים בעברית שאכן הפכו למילים.

אציג ניתוח שמאמץ את ההבחנה בין פרופוזיציות קטגוריות לבין פרופוזיציות תְּטִיּוֹת, ואראה שרק האחרונות יכולות להתפתח לכדי מילים. זאת משום שרק הן עומדות בקריטריונים המאפשרים את שני שלבי הלקסיקליזציה – שינוי סמנטי ולאחריו שינוי (מעמד) תחבירי: (א) פרופוזיציה תטית, בשונה מפרופוזיציה קטגורית, אבל בדומה לצירוף פועלי, מאפשרת קשר סמנטי הדוק בין מרכיביה ליצירת יחידה המאופיינת ב**לכידות פרשנית**. יחידה שניחנה בלכידות פרשנית עשויה להוביל לשינוי סמנטי, עד כדי אידיומטיזציה (למשל, Tomlin, 1986, Ch. 4).

(ב) פרופוזיציה תטית, בשונה מפרופוזיציה קטגורית, היא רְמֵטִית מיסודה, ולכן מאופיינת ב**חוסר-שלמות סמנטי**. ככזאת, היא זקוקה לתמה כלשהי כנקודת התייחסות. הקשר בין היחידה הרמטית (כלומר, הפרופוזיציה התטית) לתמה בשיח המקדים עשויה להוביל לכדי שינוי (מעמד) תחבירי, ליצירת מאייכים (שם-תואר, תואר-פועל ומעצם). כל הצירופים התחביריים עונים על הקריטריון הראשון, לכידות פרשנית. אין להם צורך לענות על הקריטריון השני, 'חוסר-שלמות סמנטי', שמוביל לשינוי (מעמד) תחבירי, שהרי הם כבר אלמנטים תוך-משפטיים. אבל מבין המשפטים המלאים, רק משפטים מועטים, הפרופוזיציות התטיות, עונים על שני הקריטריונים הללו. מכאן ההתפלגות המוטה של המקורות שמהם נוצרות מילים חדשות – מעט משפטים לעומת שפע של צירופים תחביריים.

רשימת מקורות

רוזנבלום, ע' וטריגר, צ' (2007). *ללא מילים: התרבות הישראלית בראי השפה*. כנרת, זמורה-ביתן, דביר.

Tomlin, R. S. (1986). *Basic Word Order: Functional Principles*. Croom Helm.

בין פועל אמירה סביל למודליות עתידית: המקרה "אמור+שם פועל"

רותי ברדנשטיין

מכללת שנקר ואוניברסיטת בן גוריון בנגב

במחקר זה אבחן את התבנית הדקדוקית **אמור+שם פועל**. זוהי 'קונסטרוקציה', על-פי הגדרתה של גולדברג (Goldberg, 1995), המביעה מודליות של פעולה עתידית שהתממשת אינה ודאית – הבעת ספק או דחייה שיחית כלפי התממשתה, אמיתותה או נכונותה של טענה או הנחה נגישה בשיח. תבנית זו תיבחן במסגרת תאוריית "דקדוק התבניות": תאוריית דקדוק התבניות מניחה שניתן להגדיר יחס בין צורה למשמעות, ויחס זה אינו מוגבל לקטגוריות דקדוקיות מסורתיות, כגון צורן או צירוף תחבירי, אלא מתייחס לדפוסים לשוניים שונים ומגוונים. על-פי גישה זו, כל דפוס לשוני נחשב תבנית אם משמעותו אינה מצטברת (קומפוזיציונלית), כלומר, מאפיין אחד לפחות של

הצורה או של המשמעות של הדפוס הלשוני לא ניתן לחישוב על-פי הרכיבים של התבנית עצמה או על-פי תבניות דקדוקיות אחרות. השפה מורכבת אפוא מתבניות רבות, וידיעת שפה מסוימת מסתכמת למעשה בידיע של תבניות אלה ובשימוש הלשוני בהן. ההנחה היא שתבניות אלה הן הכללות מופשטות הנגזרות מתוך שימוש בשפה (ראו למשל Goldberg, 2006). כך, המבנה והארגון של הידיע הלשוני של דוברים הוא תוצר מבוסס-שימוש (Usage-Based) והשפה נתפסת כמערכת דינמית של קטגוריות ואילוצים גמישים הפועלים, אך גם מתהווים, באופן תמידי. התבנית שתוצג במחקר זה, תיבחן **דיאכרונית** לאור גישה זו. למעשה, אבחן כיצד הפך פועל אמירה סביל כמו בדוגמה (1) לכדי פועל מודלי לסימון עתיד, כמו בדוגמה (2):

(1) מה יום אֶחָד הָאָמּוֹר בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלְיָלָה [משנה, חולין, ה, ה]
(2) "עוד לא נאלצתי להתמודד מעשית עם שאלת הסירוב", הוא אומר. "אני **אמור** להתגייס בנובמבר. ברגע שאקבל תאריך גיוס רשמי אשלח מכתב לצבא ובו אודיע על כוונתי לסרב".
<https://www.haaretz.co.il> [26.12.2001].

בדוגמה 2 הדובר טוען כי אין בכוונתו להתגייס (בעתיד יהיה עליו להתמודד מעשית עם שאלת הגיוס) למרות ההנחה כי יעשה זאת (ככל בני גילו). כלומר, הדובר מטיל בספק את הטענה הנגישה בשיח כי הוא יתגייס בחודש נובמבר באמצעות השימוש בתבנית המודלית **אמור**+**שם פועל**. טענת המחקר היא כי התהוותה של תבנית זו נובעת מגיוס וניוד שיחי של מבנה תחבירי מסוים, מבנה הכולל פועל אמירה סביל "אמור" למטרה פרגמטית אחת מסוימת – הבעת מודליות של פעולה עתידית שהתממשותה אינה ודאית. מחקר זה ישפוך אור על התפתחותן של תבניות שונות ממקורות שונים לכדי תבניות המביעות עתידיות, כגון התפתחותם של פועלי תנועה שונים לכדי תבניות התכוונות/עתיד (טרומר, גבורה ומנור, 2022).

רשימת מקורות

טרומר, פ', גבורה, א' ומנור, ר' (2022). *אני הולך לקרוע את העיר: פועלי תנועה בעברית המדוברת בת ימינו*. מכון מופת.

Goldberg, A. (1995) *Constructions: A Construction Grammar approach to argument structure*. University of Chicago press.

סָלֶשׁ/סֵלָאשׁ – קֶשֶׁר חֵדֶשׁ בְּעֵבְרִית בְּתִזְמָנָנוּ

אנה ענבר

אוניברסיטת חיפה והמרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט

גיל ניומן

האוניברסיטה העברית בירושלים

התופעה של חדירתם של שמות סימני הפיסוק לשפה הדבורה נידונה בספרות המחקר (למשל, ברוכובסקי ברֵאבא, 2000). שמות סימני הפיסוק בשפה הדבורה עשויים לסגל לעצמם תפקידים חדשים, השונים מאלה המיוחסים להם בתור סימני פיסוק גרפיים (שם). יתרה מזאת, שימושים אלה עשויים לחזור גם לשפה הכתובה. בהרצאה זו נדון בשימושים של המילה "סָלֶשׁ" (הנכתבת גם "סֵלָאשׁ") בעברית בתִזְמָנָנוּ. הרצאה זו תבוסס על ניתוח של 100 היקרויות של המילה "סֵלָאשׁ" אשר

חולצו מתוך הקורפוס HeTenTen אשר בנוי ממקורות שונים ברשת, כגון בלוגים, פורומים, אתרי ספרות ואתרי חדשות. בנוסף, נדון בשימושים במילה גם בשפה הדבורה. המילה "סלש" מופיעה תמיד במבנים של **רשימות** (ענבר, תש"ף), ולה תפקידים שונים המובחנים מתפקידי קשרים אחרים העשויים להופיע במבנים אלו, כגון "ו" או "או". להלן דוגמה לאחד השימושים הנפוצים במילה "סלש":

כמות הצפיות בקליפ הפרובוקטיבי **סלאש** פילוסופי שלה מרקיעה שחקים והקאבר שלה הגיע למקום הראשון במצעד הפזמונים הבריטי
(<https://xnet.ynet.co.il/xo/articles/0,7340,L-3104080,00.html>)

בדוגמה שלעיל המילה "סלאש" מקשרת בין שני מאפייניו השונים של הקליפ – פרובוקטיבי ופילוסופי. למרות השונות שתי התכונות האלה מתקיימות בעת ובעונה אחת ולמעשה הצירוף כולו יוצר תיאור אד הוק יחיד בהקשר הנתון (contextualized binominal) – מעין קליפ פרובוקטיבי המעורר שאלות פילוסופיות. השימוש בידוע לפני האיבר הראשון בצירוף תומך בפרשנות זו. השימוש במילית "או" מנוע כאן שכן הוא עשוי לעורר קריאה של הברירה המוציאה, אך במקרה הזה שני המאפיינים אמיתיים. בניגוד לשימוש במילית "ו", השימוש ב"סלאש" מאפשר לחבר מאפיינים שונים בתכלית תוך הדגשת השונות ביניהם. בנוסף, המילה "סלש" נוטה להופיע בהקשרים אירוניים. גם בדוגמה שלהלן המילה "סלאש" מקשרת בין שני מאפיינים שונים – "לא תמיד במקום" ו"ממש פתטי", אך השונות כאן היא מסוג אחר: האיבר הראשון הוא איבר נטרלי, והאיבר השני הוא איבר אירוני, אשר במקרה הזה מסומן ככזה גם על ידי השימוש בסוגריים.

ואני אולי צריכה קצת ללמוד לסתום את הפה שלי לפעמים, כי גם אם אני צודקת זה לא תמיד במקום (**סלאש** ממש פתטי) להתחיל מכות על העקרונות שלי.
https://thecage.co.il/blog/userblog.php?blog_id=16901

בהרצאה זו נדון בתפקידים השונים של המילה "סלש", במאפיינים המורפוסניקטיים, הסמנטיים והפראגמטיים של המבנים הכוללים אותה, תוך השוואה לשימוש במקבילותיה בשפות אחרות (למשל, Woo, 2017; Fiorentini & Miola, 2020). חשיבות המחקר הנוכחי היא לא רק בחשיפת התפקידים הייחודיים למילה "סלש" בעברית בתזמנו, אלא גם בכך שהדיון בהם עשוי לשפוך אור על תפקידי המיליות "ו" ו"או".

רשימת מקורות

בורוכובסקי בראבא, א' (2000). שמות סימנים מלשון הכתב בשימוש הלשון העברית הדבורה והכתובה. *דברי המפגש השנתי ה-16 של החוג הישראלי של החברה האירופית לבלשנות*, 75–89. ענבר, א' (תש"ף). על בניית רשימות בעברית מדוברת בתזמנו. *בלשנות עברית*, 74, 57–86.

Fiorentini, I. & Miola, E. (2020). Disjunctive/conjunctive/whatever: The development of Italian *barra* ('slash') as a non-exhaustive connective. *Language Sciences*, 81, pp. 1–11.

Woo, B. (2017). Innovations in functional categories: *slash*, a new coordinator in English. *English Language and Linguistics*, 23(3), pp. 621–644.

תצורת פעלים בעברית ובערבית – מתחרות מורפולוגית לתחרות בין מבנה

מורפולוגי ותחבירי

ליאור לקס

אוניברסיטת בר-אילן

המחקר בוחן מקרים של מבנים מתחרים להבעת משמעות פועלית על בסיס מילים שאולות בעברית ובערבית פלסטינית. רוב המחקרים התמקדו בתחרות בין בניינים, כלומר ברמה המורפולוגית (למשל, שורצולד, 1981, 2000; ברמן, 1987; רביד, 1990; בולוצקי, 1999), ואילו מחקרים מעטים יותר בחנו תצורה תחבירית לעומת תצורה מורפולוגית (הלוי, 2000/2001). כך, למשל, המילים "סמס" ו"ספאס" משמשות בסיס לתצורת הפעלים "סימס" ו"הספים" בבניינים פיעל והפעיל בהתאמה. התחרות במקרה זה היא בין הבניינים, ומחקרים רבים עסקו בקריטריונים לבחירה בבניין זה או אחר. בנוסף לתחרות ברמה המורפולוגית שני הפעלים "סימס" ו"הספים" מתחרים גם במבנים תחביריים מקבילים, למשל, "שלח סמס" ו"שלח ספאס" בהתאמה.

המחקר בוחן את האילוצים המשחקים תפקיד בהעדפת מבנה מורפולוגי או תחבירי, והוא מבוסס על עיון בקורפוס TenTen ועל חיפוש יזום במרשתת. בוצע חיפוש של פעלים אפשריים לצד מבנים תחביריים המביעים אותה משמעות. נראה כי בעוד שבמקרים רבים קיים שימוש בשתי הצורות, ניתן לנבא במידה לא מבוטלת באלו מקרים מבנה אחד יהיה נפוץ יותר ממשנהו. אדון כאן בשני סוגי אילוצים.

שכיחות הבניין בחידוש פעלים. הבניינים פיעל והתפעל בעברית ופעעל ותפעעל בערבית הם הפוריים ביותר בתצורת פעלים חדשים. קיימים מקרים בהם נוצק פועל חדש גם בבניינים אחרים מסיבות שונות. במקרים אלה שכיחות השימוש בפועל נמוכה יחסית, וקיימת העדפה למבנה התחבירי. למשל, המילה block במשמעות של חסימה ברשתות חברתיות, משמשת לתצורת הפועל "בלק" בבניין פעל בעברית ולפועל "בללכ" בבניין פעעל בערבית. בשני המקרים ניתן להשתמש גם במבנים התחביריים "עשה בלוק"/"עמל בלוק". עם זאת, השימוש ב"בלק" נדיר בעברית כיוון שפוריותו של בניין פעל נמוכה בחידוש פעלים. בערבית, לעומת זאת, פוריותו של בניין פעעל גבוהה מאוד, ועל כן קיים שימוש רב יותר בפועל זה.

התאמה צורנית לבניינים. מדובר במאפיינים צורניים של הבסיס המונעים את תצורת הפועל או הופכים אותה לנדירה. מילים שאולות עם הסופית -ing לרוב אינן משמשות בסיס לפעלים. למשל, ניתן היה להעלות על הדעת תצורת פעלים מהמילים "שופינג" ו"גוסטינג" (*שיפנג, *גיסטנג), אולם לא נמצאו דוגמאות מסוג זה, אלא רק שימוש במבנה "עשה שופינג/גוסטינג". הדבר נובע מקיום המוספית הזרה המבליט את זרות המילה, ומכאן חוסר יכולתה להשתלב במערכת המורפולוגית. כמו כן, פריטים המכילים יותר משתי הברות מתקשים להשתלב במערכת הבניינים. למשל, המילה "פיליבסטר" מכילה ארבע הברות ומשמשת בסיס לפועל "פלבסטר" בערבית, אולם השימוש בו נדיר. הדבר נובע מכך שתצורת הפועל כוללת השמטת תנועות, וכתוצאה מכך קיימת שקיפות נמוכה בין הבסיס לפועל. על כן קיימת העדפה לשימוש במבנה התחבירי "לעשות פיליבסטר".

ממצאי המחקר מצביעים על הגורמים האחראים להעדפה חלקית למבנים תחביריים בתחום הגזירה. הדבר מאפשר יכולת ניבוי תהליכים של שינוי לשוני, ובפרט את דרגת השתלבותן של מילים במערכת הפועל בעברית ובערבית.

רשימת מקורות

- הלוי, ר' (2000/2001). תפקודן של יחידות מילוניות מורכבות לצד מקבילותיהן הפשוטות: הרהורים על דמותה של העברית בת ימינו. *לשונו*, ג/ד, 293–309.
- שרצולד, א' (1981). *דקדוק ומציאות בפועל העברי*. הוצאת אוניברסיטת בראילן.
- שרצולד, א' (2000). שורש הפועל וזיקת השם לפועל. בתוך א' שורצולד, ש' בלוסקולקה וע' אולשטיין (עורכים), *ספר רפאל ניר: מחקרים בבלשנות, בתקשורת ובהוראת לשון* (426–438). כרמל.
- Berman, R. A. (1987). Productivity in the lexicon: New-word formation in Modern Hebrew. *Folia Linguistica*, xxi (2–4), 425–461.
- Bolozky, S. (1999). *Measuring Productivity in Word Formation: The Case of Israeli Hebrew*. Brill.
- Ravid, D. (1990). Internal structure constraints on new-word formation in Modern Hebrew. *Folia Linguistica*, 24, 289–347.

על משפטים בלתי חצויים בעברית בתימינו

דנה טאובה

האוניברסיטה העברית בירושלים

הצירוף "משפט בלתי חצוי" – תרגומו של המושג block predication המופיע אצל גולדנברג (2006) – מציין משפט עשוי מקשה אחת במישור המסר, משפט שקשה לזהות בו איבר שהוא נקודת מוצא למשפט ואיבר המוסיף מידע אודותיה. משפט כזה יכול להיות תגובה לשאלה המפורשת או המשתמעת "מה קרה?", להכריז על אירוע, בבחינת "יש מאין", לדווח עליו או אף לחתום אותו. הבחירה במושג "משפט בלתי חצוי" באה להרחיב במידה מסוימת את התחולה של מה שמקובל לכנות "משפט תטי" שהוצג בידי אלו שקבעו אותו (ראו Sasse, 2006) כמנוגד למשפט קטגוריאלי שהוא במהותו חצוי. לאמיתו של דבר, אין בקרב החוקרים תמימות דעים לגבי גבולותיה של תופעת התטיות, ובספרות הבלשנית ננקטו תיאורים כמו "היקרות שכולה חידוש", "יחידה העומדת בזכות עצמה", "איחוד קונספטואלי" המאירים אותה מהיבטים שונים ומסגירים בה בעת את מורכבות הגדרתה.

משפטי הקיום שהפרידיקט בהם מודיע על עצם קיומו או איקיומו של הצירוף השמני (הצ"ש) הבא עימו ("יש תקווה", "אין חנינה") מובאים כדוגמה נפוצה למשפטים בלתי חצויים. עשויים להתפרש ככאלה גם משפטים, שבחלקם מידמים למשפט הקיום, המתאפיינים לפחות באחת מבין שלוש התכונות האלה: הופעת פועל (שהוא לרוב לא אגנטי) בראש המשפט ("נשרפה הנורה"); היעדר התאם בינו לצ"ש הבא עמו ("נשפך לי מים על המחשב") והצגתו כשהוא מיודע במילית "אתי" ("כבר היה את הידיעה הזאת בכל מקום! לא חסר גם פה?"). בחלק מן המאמרים העוסקים בדגמי משפט אלו ננקט המושג **תטיות** כדי להלום את תכונותיהם ולהסביר את אופי הפרדיקציה המובעת בהם (ראו להלן מקורות ביבליוגרפיים).

בהרצאה המוצעת תידון השאלה באיזו מידה שלוש התכונות המצוינות לעיל מסמנות בלשון הכתובה סימון פורמלי עקיב פרדיקציה בלתי חצויה במישור המסר. לשון אחר: האם משפט כמו

"יש את הספר בספרייה" ייתפס מכוח מבנהו רק כקביעה תטית ספונטנית ("איזה יופי! יש את הספר בספרייה") או שמא גם כתשובה לשאלה: איפה אפשר למצוא אותו? הנושאת גוון מודלי, באופן שנמסר במשפט המשיב עליה מידע מְחַדֵּש לגבי הספר המסוים שהוזכר בה – מקום הימצאו ("יש את הספר בספרייה").

יוצגו בהרצאה שני דגמי משפט נוספים העשויים להתפרש בהקשרים נתונים כבלתי חצויים – משפטים שהפועל שבראשם מותאם לצ"ש הבא עימו ("הרופא נכנס בבהלה ואמר: "קרתה תקלה, העוברים לא שלך") ומשפטים הפותחים בנושא לא מיודע ונשואו הפועלי מותאם לו ("מהומה פרצה באולם"), ביניהם כאלה השכיחים בכותרות ובפתיחים ומכריזים על היקרות, כאלה החותמים קטע נתון כהסבר או כסיכום לנאמר בו וכאלה המופיעים ברצפים מפרטים כאירועים בלתי תלויים. ההרצאה תכלול גם דיון בקשר שבין מבנים סבילים לתופעת התטיות. המשותף לכל המבנים הוא היעדר חלקי או מלא של **תכונות נושאיות** בצ"ש המופיע במשפט והתמקדות בעצם ההתרחשות ולא במחולליה.

רשימת מקורות

- הלוי, ר' (2015). התנהגות בלתי צפויה של משפטי פוקוס בעברית המדוברת בת ימינו. *לשונו*, 77, עמ' 251–277.
- יזרעאל, ש' (2019). לתחביר משפט הקיום בעברית המדוברת: משפט הקיום הפרזנטטיבי כמשפט חד-איברי. *לשונו*, 81, עמ' 386–400.
- כוזר, ר' (2006). תבנית משפט הקיום כתורמת למשמעות הקיום. *מחקרים בלשון*, י, עמ' 101–112.
- Goldenberg, G. (2006). On Grammatical Agreement and Verb-Initial Sentences. In P. G. Borbone, A. Mengozzi, & M. Tosco (Eds.), *Loquentes linguis: Studi linguistici and orientali in honore di Fabrizio A. Pennacchietti* (pp. 329–335), Harrassowitz.
- Melnik, N. (2006). A Constructional Approach to Verb-Initial Constructions in Modern Hebrew. *Cognitive Linguistics*, 17(2), pp. 153–198.
- Sasse, H.-J. (2006). Theticity. In G. Bernini & M.L. Schwarz (Eds.) *Pragmatic Organization of Discourse in the Languages of Europe* (pp. 255–308). Mouton de Gruyter.

חשיבותה של הפרוזודיה בסימון עמדה שיחית – המקרה של שאלות כן-לא

הפתיחות ב"מה"

נדב מטלון

האוניברסיטה העברית בירושלים

שאלת שאלות היא אחת הפעולות הנפוצות ביותר בשיחה (Hayano, 2013), ובבסיסה בקשה מן הנשאלת/למסור לשואלת/מידע שחסר ל/ה. עם זאת, במקרים רבים, שאלת שאלה בשיחה אינה מעשה "תמים", ואופן בקשת המידע, כלומר, עיצוב השאלה, כולל הבעה של עמדה (stance) כלשהי בנוגע לשאלה הנשאלת. בהרצאה זו אדון במרכזיותה של הפרוזודיה בעיצוב עמדת הדוברת/בעת

שאלת שאלה, תוך התמקדות במקרה הבוחן של שאלות כן־לא (שאלות "קוטביות") הפותחות במילית "מה".

בעברית דבורה בת ימינו, ובפרט בשיח טבעי יומיומי, סימון מורפוטחבירי של שאלות כן־לא אינו נפוץ. למעשה, קורפוס העברית (מרמורשטיין ושות', 2022) אינו כולל אף דוגמה לשימוש במילה "האם" לסימון שאלת כן־לא. ואולם, מיליות אחרות מופיעות בראשן של שאלות כאלה לא פעם, ומשמעות, בין היתר, לסימון הקשר בין השאלה ובין הטקסט המקדים שאליו השאלה מגיבה. אחת המיליות הנפוצות בעמדה זו היא המילית "מה", אשר מסמנת כי הטקסט המקדים דורש הבהרה (משלר וניר, 2014). שאלות כן־לא הפותחות ב"מה" לא זכו עד כה לניתוח מקיף בספרות המחקר, אך התייחסות אליהן נעשתה במחקרים שעסקו בסמן השיח "מה", ובכולם נקשר הדגם התחבירי מה+שאלת כן־לא עם הבעת עמדה מסוימת. בפרט, זיו (2008) תיארה דגם זה כמביע איהתאמה בין פרט מידע חדש ובין מצב העניינים הצפוי. אריאל (2010) טענה כי שאלות אלו ממסגרות את פרט המידע החדש שבו מתמקדת השאלה כ"מדהים" (incredible). משלר וניר (2014) קשרו דגם זה להבעה של חוסר אמון (incredulity) ותדהמה (amazement). ולבסוף, בורשטיין (2021, עמ' 71) טענה כי "מה" הבאה לפני משפט שאלה קוטבי היא לרוב סמן פליאה. ממחקרים אלו עולה, אם כן, שהבעת הפתעה, תדהמה או פליאה היא אינהרנטית לדגם התחבירי שבמוקד. ואולם, המחקרים הנ"ל, למעט משלר וניר (2014), לא התבססו על הקלטות של שיחות טבעיות, ואף אחד מהם לא כלל התייחסות מקיפה לדרכי ההבעה השונות של שאלות אלו מן הבחינה הפרוזודית.

בהתבסס על ניתוח 43 ההיקרויות של שאלות כן־לא הפותחות ב"מה" שנמצאו בקורפוס העברית, אראה שלעיצובן הפרוזודי השפעה מכרעת על העמדה המובעת בעת שאלת השאלה. ראשית, הבעה של הפתעה, תדהמה או פליאה, שנקשרה לשאלות אלו בספרות המחקר, אומנם נפוצה, אך מתקבלת רק כאשר הדגם התחבירי מבוצע עם מאפיין פרוזודי ייחודי – עלייה מסיימת חדה בגובה הצליל. שנית, שילוב הדגם התחבירי עם עיצובים פרוזודיים אחרים, הכוללים הן מאפייני הנגה הן מאפיינים של איכות הקול, מאפשר הבעה של מגוון עמדות אחרות, בהן שעמום, תרעומת או אכזבה. מקרה הבוחן של שאלות כן־לא הפותחות ב"מה" ממחיש, אם כן, את החשיבות שבהתבססות על נתוני שיחה טבעיים בניתוח שפה דבורה, ומדגיש את הצורך להידרש למאפיינים הפרוזודיים של הדיבור בבואנו לנתח משמעויות עדינות כגון העמדות המובעות על ידי המשתתפים/ות בשיחה.

רשימת מקורות

בורשטיין, ר' (2021). משפטי השאלה ומשפטי התשובה בעברית בתימינו: עיון תחבירי, סמנטי ופרגמטי. הוצאת הספרים של מכון מופ"ת.

מרמורשטיין, מ', מטלון, נ', אפרתי, א', שקד, א', פולמן, א' וגבע, י' (2022). קורפוס העברית: מאגר העברית הדבורה של האוניברסיטה העברית. האוניברסיטה העברית בירושלים. גישה דרך האתר <https://www.huji-corpus.com>.

Ariel, M. (2010). *Defining pragmatics*. Cambridge University Press.

Hayano, K. (2013). Question Design in Conversation. In J. Sidnell & T. Stivers (Eds.), *The handbook of conversation analysis* (pp. 395–414). Wiley-Blackwell.

Maschler, Y., & Nir, B. (2014). Complementation in linear and dialogic syntax: The case of Hebrew divergently aligned discourse. *Cognitive Linguistics*, 25(3), 523–557.

Ziv, Y. (2008). Codifying apparent inconsistencies in discourse. In Armon-Lotem, S., Danon, G., & Rothstein, S. D. (Eds.), *Current issues in generative Hebrew linguistics* (Vol. 134). John Benjamins Publishing.

Elementary units of spoken discourse: expert vs. non-expert annotations

Nikolay A. Korotaev

Russian State University for the Humanities (RSUH), Institute of Linguistics RAS
Moscow, Russia

It is widely recognized that spoken discourse is produced in chunks, or quanta (see Chafe, 1994; Degand & Simon, 2009; inter alia). Different terms have been proposed to denote such chunks, but regardless of the name, most accounts agree that segmentation should be performed using a set of prosodic criteria (see Izre'el et al., 2020 for an overview). In this talk, I will use the term *elementary discourse unit* (EDU), following Kibrik et al., 2020. Segmentation of a spoken text into EDUs is a crucial component of its annotation; given that, the question of inter-annotator agreement becomes very important. Another question is to what extent explicit instructions for annotating spoken discourse rely on intuitive notions shared by speakers, and whether EDU is such a notion.

To assess that, I compare an annotation carried out by trained experts with those performed by “naïve” annotators. My data come from the “Stories of presents and skiing” corpus, a collection of short spoken narratives retrieved from Russian speakers who were shown story-like sets of pictures (<http://spokencorpora.ru/showcorpus.py?dir=03pands/rus>). For this study, one spoken text was taken. Its model annotation had been carried out several years ago, using a set of explicit criteria. “Naïve” annotators were students taking courses in (spoken) discourse analysis at RSUH in 2020–2022. They were asked to listen to the audio file and segment its word-by-word transcript into “minimal steps of discourse production”. They had not been trained prior to this task, nor introduced to the very notion of EDU and to its prosodic properties. Overall, 65 annotations were collected; the results are as follows.

- The inter-annotator agreement, calculated using the Fleiss' kappa (Fleiss, 1971), reached 0.65. This value is frequently assessed as showing a “substantial” inter-annotator agreement (Landis & Koch, 1977).

- Compared to the model annotation, “naïve” annotations showed Fleiss’ kappa values of 0.20 (slight agreement) to 0.91 (almost perfect agreement), with the median value of 0.76 (substantial agreement). The median 50% of the distribution fit into the interval of 0.68 to 0.81.
- When asked after completing their annotations, students cited several prosodic and syntactic properties as criteria for segmentation. Boundary pauses were cited most often, but they were not sufficient to account for all annotator’s choices. Rather, a multi-factor model should be proposed that includes pauses, accent placements, pitch movements and syntactic structure. Most cases of inter-annotator disagreement in my data are explained by mismatches between values of these factors.

I interpret these results as a strong evidence in support of a claim that EDU is indeed a real-life phenomenon and not a mere analytic construct.

References

- Chafe, W. (1994). *Discourse, consciousness, and time*. Chicago University Press.
- Degand, L., & Simon, A. C. (2009). Mapping prosody and syntax as discourse strategies: How basic discourse units vary across genres. In D. Barth-Weingarten, N. Dehé, & A. Wichmann (Eds.), *Where prosody meets pragmatics* (pp. 81–107). Emerald.
- Fleiss, J. L. (1971). Measuring nominal scale agreement among many raters. *Psychological Bulletin*, 76(5), 378–382.
- Izre’el, S., Mello, H., Panunzi, A., & Raso, T. (2020). Introduction: In search of a basic unit of spoken language. In S. Izre’el, H. Mello, A. Panunzi, T. Raso (Eds.), *In search of basic units of spoken language: A corpus-driven approach* (pp. 1–32). John Benjamins.
- Kibrik, A. A., Korotaev, N. A., & Podlesskaya, V. I. (2020). Russian spoken discourse: Local structure and prosody. In S. Izre’el, H. Mello, A. Panunzi, T. Raso (Eds.), *In search of basic units of spoken language: A corpus-driven approach* (pp. 37–76). John Benjamins.
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The Measurement of Observer Agreement for Categorical Data. *Biometrics*, 33(1), 159–174.

Acknowledgements

Research underlying this study was supported by grant # 22-28-00540 from the Russian Foundation for Basic Research.

Segmental and suprasegmental self-repairs in spoken Russian

Vera Podlesskaya

Russian State University for the Humanities (RSUH), Institute of Linguistics RAS
Moscow, Russia

Mainstream studies of self-initiated self-repairs mostly deal with prototypical cases that follow a commonly accepted tripartite scheme traced back to seminal works by Levelt (1993) and Shriberg (1994): a segment under repair (reparandum) plus its corrected counterpart (reparans), separated by an interruption point with optional explicit signals of disfluency, incl. pauses or editing phrases. My goal is to provide evidence that self-repairs can be organized in a much more sophisticated way.

My data comes from Prosodically Annotated Corpus of Spoken Russian (PrACS-Russ, an open resource, <http://spokencorpora.ru>). It includes personal stories, stories on given everyday topics, presentations stimulated by story-telling and retelling tasks. Each monologue comes as an audio-file with a synchronized transcript. Systematically registered are spontaneous speech phenomena like speech errors, repairs, filled pauses, etc. Transcripts also reflect phrasal accents, syntactic and prosodic phrasing. The corpus is not big (4 h 26 min of speech, appr. 35 000 words), but this is the inevitable price for the detailed manual annotation.

I classify repairs basing on the following parameters:

- Parameter 1 allows to differentiate between fluent and disfluent repairs. The key question here is whether the repair entails disfluency or it is integrated into fluent planned speech production.
- Parameter 2 allows to differentiate between isomorphic and non-isomorphic repairs. The key question here is whether or not the to-be-corrected fragment (reparandum) and the corrected fragment (reparans) show systematic parallelism in their meaning, grammatical form, syntactic function or in their phonetic shell.

The analysis of appr. 800 repairs documented in the sample shows that:

- The most frequent type of repairs in the corpus are disfluent isomorphic repairs, although disfluent non-isomorphic repairs, as well as fluent isomorphic and fluent non-isomorphic repairs are also attested.

- Isomorphic repairs are almost evenly distributed between repetitions and alternations. Among alternations, most frequent are those affecting the lexical choice, less frequent are segmental phonologic repairs, while repairing prosody and repairing grammatical form happen least frequently

I will present less frequent types of repairs in more detail to show how they can serve as a window on to hidden processes of speech production.

References

- Levelt, W. J. M. (1993). Lexical selection, or how to bridge the major rift in language processing. In F. Beckmann & G. Heyer (Ed.), *Theorie und Praxis des Lexikons* (pp. 164–173). DeGruyter.
- Shriberg, L. D. (1994). Five subtypes of developmental phonological disorders. In C. Stoel-Gammon (Ed.), *Clinics in Communication Disorders*, 4, 38–53.

קוהרנטיות מקודדת ומשתמעת בשיח: בין כישוריות לשונית (דקדוק) למיומנות

רטורית

יעל זיו

האוניברסיטה העברית הירושלים

במסגרת חקר השיח מקטע טקסטואלי "תקין" מאופיין בדרך כלל בקישוריות (קוהיזיביות), אשר לה ייחסו תכונות סמנטיות מעבר לרמת המשפט, ובעקביות רעיונית (קוהרנטיות) (Halliday 2013 & Hassan). הקישוריות מיוצגת באמצעים מילוניים (מגוון מילות קישור) ובמהלכים דקדוקיים (ובהם אנאפורה וקטפורה), ואילו העקביות הרעיונית יכולה להיות מקודדת במפורש (בקישורים מילוניים, פאראפרסטיים ותחביריים) או מוסקת על בסיס עקרונות פענוח פרגמטיים. מחקר מעמיק יותר העיד שתכונת הקישוריות לא רק שאינה מספיקה אלא אף אינה הכרחית. כך מיני רצפים טקסטואליים כמו ב'1) להלן, המכילים אמצעי קישור אינם נשפטים כתקינים:

(1) נשיא ארצות הברית גר בבית הלבן ולבן זה הצבע האהוב עליי ובמילה "אהבה" 4 אותיות 4 זה מספר זוגי וראיתי אתמול זוג עורבים במרפסת.

ואילו מיני רצפים טקסטואליים כמו ב'2), החסרים אמצעי קישור כלל, נשפטים כתקינים:

(2) אני לא מתכוונת להגיע למסיבה הערב. יש לי בחינה בקורס פרגמטיקה מחר.

המיני שיח ב'2) מדגים קוהרנטיות מוסקת על בסיס רלוונטיות (כאן: סיבתית) בין תת מרכיבו. נמצא, אם כן, שידע לשוני צרוף בשפה נתונה, שליטה בדקדוק על רכיבו: המילון, המורפולוגיה, התחביר, והפונולוגיה, אינו מבטיח יצירה ופענוח של מקטעי שיח קוהרנטיים אשר בהם לא מקודדים במפורש יחסי הרלוונטיות בין תת הרכיבים. אך העובדה שדוברי השפה יוצרים ומפענחים גם מקטעי שיח אשר בהם אין קידוד מפורש המציין את יחסי הרלוונטיות מעידה שקיים מנגנון שיטתי העומד בבסיס ההיקשים הדרושים ליצירת הקוהרנטיות.

בהרצאה זו אדון במנגנון זה. אטען שבבסיס הפענוח עומדים שני יסודות: (א) מנגנון היקשים לוגי שאינו מוגבל ללשון בלבד, והוא מדריך חשיבה רציונלית פונקציונלית בכלל. המנגנון האמור מבוסס על **עקרון רלוונטיות** מהסוג המוצע על ידי תאוריית הרלוונטיות הפוסט גריסיאנית (למשל, Blakemore, 2004), ובתוכו מספר קשרים פרוטוטיפיים הכוללים יסודות בסיסיים בחשיבה האנושית, כגון סיבתיות, איקוניות וטמפורליות; ו(ב) מנגנון רטורי המכיל מאגר סכמות של יחסים טיעוניים, תיאוריים ונרטיביים מהסוג המוצע על ידי תאוריות המבנה הריטורי Rhetorical Structure Theory (Mann & Thompson, 1988), ובהם השוואה, הדגמה, פירוט, ניגוד, הרחבה, ויתור. מנגנון זה מוגבל מעצם טבעו להפקה ולפענוח של מקטעים טקסטואלים בין אם הקשרים בין תת מרכיביהם מקודדים ובין אם אינם מקודדים במפורש. בהרצאה אדון בשאלת הכללתו של הרכיב הרטורי בתחום חקר השפה והשיח תוך הפרדה בין הכישוריות הלשונית למיומנות הרטורית. לסוגייה זו השלכות לתפיסת "חלוקת העבודה" בין חקר השפה וחקר השיח, כמו גם לסוגיות מעשיות הכרוכות בחלוקה זו.

רשימת מקורות

- Blakemore, D. (2004). *Relevance and Linguistic meaning: The Semantics and Pragmatics of Discourse Markers*. Cambridge University Press.
- Halliday, M. A. K. & Hassan, R. (2013). *Cohesion in English*. Routledge.
- Mann, W.C. & Thompson, S.A. (1988). Rhetorical Structure Theory: Toward a functional theory of text organization. *Text*, 8, pp. 243–281.

"יפה" בשיח עברי דבור

אתי קורול

אוניברסיטת תל אביב

לאון שור

המכללה האקדמית אחווה

מחקרים בחקר השיח הצביעו על כך שביטויים המביעים הערכה חיובית מפורשת (explicit assessments positive), כגון "טוב" ומקביליו, עשויים להביע בשיח לא רק הערכה חיובית, אלא גם פונקציות בינאישיות וארגוניות מגוונות (Huhtamäki & Maschler, 2005; Shefer, 2021; Grahn, 2022). אחד הביטויים השכיחים להבעת הערכה חיובית בעברית החדשה הוא "יפה" – ביטוי שנוסף לתפקודו הרפרנציאלי כשם תואר ותואר הפועל, מתפקד בעברית החדשה כמילת תגובה המביעה שבח על מראה חיצוני או על ביצוע נכון או מוצלח של משימה. אולם בחינת המופעים של "יפה" כמילת תגובה בעברית המדוברת היום-יומית מראה כי במקרים רבים "יפה" מתפקד גם כסמן שיח: אינו מכוון למצב עניינים בעולם החוץ-לשוני, אלא להיבט מסוים בעולם השיח, וכן הוא מביע משמעויות בינאישיות וארגוניות. בהרצאה זו נבקש לבחון את מגוון השימושים של "יפה" כסמן שיח הן מצד הפונקציה הן מצד הצורה תוך נקיטת גישה מונעת-מאגר.

הרצאה זו מתבססת על ניתוח פונקציונלי ומבני של כשלושים תמניות של "יפה", שנאספו משלושה מאגרים של עברית מדוברת יום-יומית: (1) מאגר העברית המדוברת בישראל (מעמ"ד); (2) קורפוס העברית (מרמורשטיין ואחרים, 2022); (3) אוסף הקלטות וידאו של שיחות פנים מול פנים שצולמו בשנת 2022 על ידי המחבר השני. מצאנו כי אל הבעת הערכה חיובית נלוות משמעויות נוספות, ובחלק מן ההיקריות של "יפה" משמעויות אלו הופכות להיות העיקריות על חשבון ההערכה החיובית. כך, למשל, בדוגמה הבאה, הלקוחה משיחה בין אב (דובר ב) לבתו (דוברת א), "יפה" מתפקד במישור הבין-אישי כסמן שיח אפיסטמי המבטא אישור תוך הבעת "עליונות טיעונית" (ברדנשטיין, שור וענבר, תש"ף):

1	דוברת א:	אבא כי אוהדי כדורגל זה עם של ברברים מה לעשות (...)
2	דובר ב:	כולם משוגעים כולם משוגעים
3 <--	דוברת א:	יפה
4	דובר ב:	מי הולך לכדורגל רק משוגעים
5	דוברת א:	נכון

C711_4_sp1_006-011, sp2_021-029 מעמ"ד

לאחר שהבת מאפיינת את התנהגותם של אוהדי כדורגל באופן שלילי וכוללני (שורה 1), האב מביע הסכמה עימה על ידי אפיון דומה של אוהדי הכדורגל (שורה 2). באמצעות מבע התגובה העוקב שלה המורכב מן הלקסמה "יפה", הנהגית במתאר הנגנה מסיים (שורה 3), מביעה הבת לא רק את הסכמתה עם הטענה של אביה בדבר התנהגותם של אוהדי הכדורגל, אלא גם את עליונותה הטיעונית בנידון, כלומר, שהיא שטענה את הטענה ראשונה, כך שהמבע הקודם של אביה מאשר בעקיפין את דבריה.

בהרצאה זו נתאר את השימושים השונים של "יפה" כסמן שיח ונציע מסלול התפתחות אפשרי של שימושים אלו מתוך המשמעות הבסיסית של "יפה". במבט רחב יותר, ניגע ביחס שבין "יפה" לבין סמני שיח אחרים הנגזרים גם הם מביטויי הערכה חיובית, כגון "טוב" ו"בסדר".

רשימת מקורות

ברדנשטיין, ר', שור, ל' וענבר, א' (תש"ף). הצירוף "זהו" בעברית הישראלית המדוברת. *בלשנות עברית*, 74, 27–56.

מרמורשטיין, מ', מטלון, נ', אפרתי, א', שקד, א', פולמן, א' וגבע, יי (2022). קורפוס העברית: מאגר העברית הדבורה של האוניברסיטה העברית. האוניברסיטה העברית בירושלים. גישה דרך האתר <https://www.huji-corpus.com>.

Huhtamäki, M. & Grahn, I. L. (2022). Explicit positive assessments in personal training: Their design and sequential and embodied environment. *Journal of Pragmatics*, 188, 108–128.

Maschler, Y. (2005). Accepting while shifting: The discourse marker *tov* ('okay, fine', lit. 'good') in Israeli Hebrew talk-in-interaction. *Texas Linguistic Forum*, 48, 216–228.

Shefer, H. (2021). From order to approval: The case of Hebrew *beseder* (okay/fine). *Language Dynamics and Change*, 12(1), 1–27.

טאטולוגיה ורשימות בהבניית מיצוב של מומחיות בעמוד הפייסבוק של משטרת

ישראל

טל חן

אוניברסיטת בר-אילן

מטרת ההרצאה היא לדון בטאטולוגיה וברשימות כדפוסי שיח המשמשים להבניית מיצוב של מומחיות בפוסטים ובתגובות בעמוד הפייסבוק של משטרת ישראל. מיצוב בשיח הוא התהליך שבו משתתף ממקם את עצמו ביחס למשתתפים האחרים בשיח (Davies & Harré, 1990). המיקום הראשוני של כל משתתף בשיח מוגדר "מיצוב מסָדָר ראשון", והוא מתבסס על התפקיד שהמשתתף ממלא מחוץ לשיח וכן על הידע ההקשרי שהוא מביא איתו. לאחר משא ומתן המתקיים בשיח על המיצוב מסָדָר ראשון, מתקבל מיקום מחודש של המשתתפים בשיח, והוא מוגדר "מיצוב מסָדָר שני" (van Langenhove & Harré, 1999, p. 20). מערכת המיצוב היא הדדית, דהיינו, על ידי מיצוב עצמי ממצב הדובר את בן שיחו, ועל ידי מיצוב הזולת, ממצב הדובר את עצמו.

דוברים הממוצבים כמומחים בשיח נתפסים כאמינים וכבעלי הידע הרלוונטי לשיח (Sprain & Reinig, 2018); עם זאת, לא רק הם עשויים להבנות מיצוב של מומחיות בשיח אלא גם דוברים הממוצבים מיצוב מסדר ראשון כהדיוטות (ibid.) או כאנשים רגילים (Weizman & Johansson, 2019).

במישור משמעות המבע, **ביטויים טאטולוגיים** אינם מוסיפים מידע, ולכן תרומתם לשיח אינה ברורה. במישור הפרגמטי הם מפריים את כלל הכמות (maxim of quantity) של עקרון שיתוף הפעולה (Grice, 1975), ולכן נושאים משמעות דובר עקיפה הרלוונטית לשיח. לדוגמה, הטאטולוגיה "...אלימות זאת אלימות..." כתגובה לכוח שהפעילו שוטרים נגד מפגינים ממצבת את המגיבה, באופן משתמע, כמבינה לעומק מהי אלימות וכבעלת ידע המתאגר את התנהלותם של השוטרים ואת דעותיהם של מגיבים אחרים.

רשימות משקפות, בין היתר, ידע עולם (von Contzen, 2021), ויש להן כוונה תקשורתית אחת (Inbar, 2020). כשמגיב עורך רשימה, הוא (א) מסדיר ידע עולם בדרך המאפיינת שיח אינפורמטיבי וכך מחזק את האמינות המאפיינת מומחיות בשיח ו(ב) מנגיש את הידע לנמעניו ובכך ממצב אותם כחסרי ידע ובאופן הדדי, את עצמו כבעל הידע. לדוגמה, ברשימה הבאה ממצב המגיב את עצמו כבעל הידע בקשר לעטיית מסכה בזמן הקורונה, ובאופן הדדי, את נמעניו, כחסרי הידע:

א. אין חוק על מסכה אלא תקנה. ב. החרגה – למי שיש בעיות עם מסכה לא חייב לעטות אותה (לא משנה מה הסיבה). לא צריך אישור כי לא מוזכר שום דבר על אישור בתקנה. בדרך כלל כשיש אישור אז מגדירים איך להוציא אותו). ג. אסור לבקש פטור, מספיק הכרזה בעל פה. המבקש עובר על חוק יסוד כבוד אדם וחירותו.

המידע ברשימה מוצג ככללים המשווים נופך רשמי לדבריו של המגיב וממצבים אותו כבעל הסמכות בשיח.

בהרצאה אציג את שני דפוסי השיח – טאטולוגיה ורשימות – כפי שהם מופיעים בפוסטים ובתגובות בעמוד הפייסבוק של משטרת ישראל, אטען שהם משמשים להבניית מיצוב מסדר שני של מומחיות בשיח ואתייחס לדרגת המפורשות שלהם.

רשימת מקורות

- Davies, B. & Harré, R. (1990). Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20(1), 43–63.
- Grice, H.P. (1975). Logic and Conversation. In P. Cole & J. Morgan (Eds.), *Syntax and Semantics 3: Speech Acts* (pp. 41–58). Academic Press.
- Inbar, A. (2020). List constructions. In R. Berman (Ed.), *Usage-Based Studies in Modern Hebrew: Background, Morpho-lexicon, and Syntax* [Studies in Language Companion Series 210] (pp. 623–658). John Benjamins. doi.org/10.1075/slcs.210.18inb
- Sprain, L. & Reinig, L. (2018). Citizens speaking as experts: Expertise discourse in deliberative forums. *Environmental Communication*, 12(3), 357–369.
- van Langenhove, L. & Harré, R. (1999). Introducing positioning theory. In R. Harré & L. van Langenhove, (Eds.), *Positioning theory: Moral context of intentional action* (pp. 14–31). Blackwell.
- von Contzen, E. (2021). Theorising lists in literature: Towards a listology. In R. Laemmle, S. C. Laemmle, & K. Wesselmann (Eds.), *Lists and catalogues in ancient literature and beyond* (pp. 35–54). De Gruyter.
- Weizman, E. & Johansson, M. (2019). Constructing ordinariness in online commenting in Hebrew and Finnish. In A. Fetzer & E. Weizman (Eds.), *The construction of 'ordinariness' across media genres* (pp. 209–236). John Benjamins.

רשימת המרצים במפגש ה-39 של החוג הישראלי ע"ש חיים רוזן

1. רות ברמן (אוניברסיטת תל אביב) rberman@tauex.tau.ac.il
הממשק בין חקר שפת הילדים וחקר הלשון בכלל
2. ישראלה בקר (אוניברסיטת תל אביב) i_becker@smile.net.il
"תבנית משפטית" זה כל הסיפור: התנאים ללקסיקליזציה של משפטים מלאים לכדי לקסמות מן המניין
3. רותי ברדנשטיין (מכללת שנקר ואוניברסיטת בן גוריון בנגב) ruti.bardenstein@gmail.com
בין פועל אמירה סביל למודליות עתידית: המקרה של "אמור+שם פועל"
4. אנה ענבר (אוניברסיטת חיפה והמרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט) inbara9@gmail.com
5. גיל ניומן (האוניברסיטה העברית בירושלים) gil.niuman@mail.huji.ac.il
קֶלֶש/סלאש – קֶשֶׁר חדש בעברית בת־זמננו
6. ליאור לקס (אוניברסיטת בר־אילן) Lior.Laks@biu.ac.il
תצורת פעלים בעברית ובערבית - מתחרות מורפולוגיות לתחרות בין מבנה מורפולוגי ותחבירי
7. דנה טאובה (האוניברסיטה העברית בירושלים) dana.taube@mail.huji.ac.il
על משפטים בלתי חצויים בעברית בת־ימינו
8. נדב מטלון (האוניברסיטה העברית בירושלים) nadavmata@gmail.com
חשיבותה של הפרוזודיה בסימון עמדה שיחית – המקרה של שאלות כן-לא הפותחות ב-"מה"
9. (Russian State University for the Humanities) Korotaev Nikolay
n_korotaev@hotmail.com
Elementary units of spoken discourse: expert vs. non-expert annotations
10. (Russian State University for the Humanities) Vera Podlesskaaya
verapodlesskaya@gmail.com
Segmental and suprasegmental self-repairs in spoken Russian
11. יעל זיו (האוניברסיטה העברית בירושלים) yael.ziv@mail.huji.ac.il
קוהרנטיות מקודדת ומשתמעת בשיח: בין כישוריות לשונית (דקדוק) למיומנות רטורית
12. לאון שור (המכללה האקדמית אחווה) shor.leon@gmail.com
13. אתי קורול (אוניברסיטת תל-אביב) eti.korol@gmail.com
"יפה" בשיח עברי דבור
14. טל חן (אוניברסיטת בר־אילן) tal.hen@biu.ac.il
טאוטולוגיה ורשימות בהבניית מיצוב של מומחיות בעמוד הפייסבוק של משטרת ישראל